

Folytonosság és változás – a vallási és nemzeti identitás régen és most

interdiszciplináris tudományos konferencia

2024. április 2. | Ráday Ház

absztraktfüzet

KÁROLI GÁSPÁR
REFORMÁTUS EGYETEM

Program

09:00 A Károli Közösségi Napok nyitó istentisztelete

Plenáris előadások

- 10:00-10:30 Trócsányi László jogász (ÁJK): *Az alkotmányos identitás kialakulása és tartalma*
- 10:30-11:00 Hermann Róbert történész (BTK): *A Kossuth-kultusz és a függetlenségi hagyomány a 19. század második felében*
- 11:00-11:30 **kávészünet**
- 11:30-12:00 Németh Dávid teológus (HTK): *A hit identitásalkotó jelentősége - Keresztyén identitás pasztorálpszichológiai megközelítésben*
- 12:00-12:30 Földváryné Kiss Réka történész (HTK): *Identitás és történelem kapcsolódási pontjai a 20. századi református gondolkodásban*
- 12:30-13:00 Duráczy Bálint szociológus (BTK): *Átalakuló felekezeti kötődések - tendenciák és következmények*
- 13:00-14:00 **szendvicsebéd**

Szekcióelőadások (az előadásokról részletesen lentebb olvashat)

- 14:00-14:20 1. szekcióelőadás
- 14:20-14:40 2. szekcióelőadás
- 14:40-15:00 3. szekcióelőadás
- 15:00-15:20 diszkusszió
- 15:20-15:40 kávészünet
- 15:40-16:00 4. szekcióelőadás
- 16:00-16:20 5. szekcióelőadás
- 16:20-16:40 6. szekcióelőadás
- 16:40-17:00 diszkusszió, szekciózárás

Identitás és társadalom ma

szekcióelnök: Kiss Paszkál

Előadó: Sztárayné Kézdy Éva

Beosztás: egyetemi docens

Kar: Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar

Előadó: Tóth Gergely

Beosztás: egyetemi docens

Kar: Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar

A magyar fiatalok identitása - egy 2021-es online kérdőíves kutatás főbb eredményei

2021-ben a Szent Tamás Akadémia megbízásából, a 18-29 éves korosztály körében egy online kérdőíves kutatás készült (N=1101), amelynek fókuszában a fiatalok identitását érintő kérdések voltak. A kutatás célirányosan az identitással kapcsolatosan négy attitűd blokkot tartalmazott. A kérdőív az identitás általános elemeire, a nemzeti identitás jellemzőire, a keresztény identitáshoz való viszonyra, valamint a családon belüli identitásra kérdezett rá. Habár a kutatás eredményei a választott módszertan miatt nem tekinthetők reprezentatívnak, mégis kirajzolható lett általa a fiatalok identitásmintáztatáinak néhány alapvonása. Az adatok statisztikai elemzése lehetővé tette, hogy többek között rálátásunk legyen az egyházi fenntartású iskolákban tanulók sajátos identitásjellemzőire, a Budapesten élő fiataloknak a vidéken élőktől való identitáskülönbségeire, valamint nemenkénti különbségek is feltárhatók voltak az identitás különböző dimenzióiban. Az előadás során ugyanakkor az eredmények tágabb kontextusban való értelmezése érdekében nemzetközi és hazai kutatási eredményekre is részben kitékintünk.

Előadó: Bedekovics Péter

Beosztás: egyetemi tanársegéd

Kar: Gazdaságtudomány, Egészségtudományi és Szociális Kar

Előadó: Fazekas Elek

Beosztás: egyetemi tanársegéd

Kar: Gazdaságtudomány, Egészségtudományi és Szociális Kar

Református identitás és a közösségi aktivitás összefüggései a fiatalok között

Tanulmányunkban a *Magyar Ifjúságkutatás 2020* hazánkban felvett reprezentatív mintáján (N=8000) vizsgáltuk a fiatalok vallási identitását. A kérdőív 4 évente kerül lekérdezésre a 15 és 29 év közötti magyar fiatalok körében. Az adatbázis többek között alaposan körüljárja a vallás és hit kérdését, illetve a közéleti és civil aktivitást. Modellünkben a fiatalok vallásosságát két dimenzió keresztül vizsgáltuk, amelyek átfogó képet nyújtanak a vizsgált fiatalok vallásgyakorlásáról és felekezeti identitásáról. Ez segít bennünket a református fiatalok identitás-formálódásának jobb megértésében.

Kutatásunk során arra voltunk kíváncsiak, hogy a mintában szereplő fiatalok életkora és közösségi aktivitása milyen hatást gyakorol a vallási nézeteikre és vallásgyakorlásukra. Hipotézisünk, hogy a közösségi és közéleti aktivitás nagyobb mértéke kapcsolatban áll a vallásossággal és a vallásgyakorlással. Feltevésünk alapját az az elv képezi, hogy azon fiatalok akik a közösségi létet kívánatosnak tartják aktívabb szereplőivé válnak a református közéletnek is, majd ezen keresztül a vallásgyakorlás is nagyobb hangsúlyt kap életükben.

Előadó: Béres István

Beosztás: egyetemi docens

Kar: Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar

Előadó: Korpics Márta

Beosztás: megbízott oktató

Kar: Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar

Előadó: Hommer Anna

Beosztás: megbízott oktató

Kar: Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar

Milyen csoporthoz tartozol? Megmondom ki vagy! Offline és online vallási identitás vizsgálata hagyományorientált vallási közösségekben

A közösséghez tartozás és a közösségi identitás meghatározó az emberek életében. Közösséghez tartozni azt jelenti, hogy szociális háló van az ember körül, figyelnek rá, célokat tűz ki, ezekhez értékeket társít, céljait pedig másokkal együtt próbálja meg elérni. Ezen témák kutatásának fontos terepe az online közösségek, amelyek sok esetben a közösségek fennmaradását és továbbélését jelentik.

Fontos témaként jelentkezett az elmúlt időszakban a hálózati média hatásának kutatása az identitás formálódásában és digitális megjelenítésében. Míg az „offline közösségek” kevés nyilvános szereplésen vesznek részt, addig a vallási, közösségi identitás nyilvánosan is felvállalt és bemutatott jelenséggé vált. Bár a szekularizáció eredményeképp az egyházhoz tartozás és ennek kifejeződése leginkább a magánszférában jelenik meg, a közösségi média mindezt újra láthatóvá tette. Ez új feladat mind az egyházak, mind a kisközösségek, mind az egyének számára, kommunikációkutatóként viszont tudjuk, hogy a tömegkommunikáció természete nem azonos a vallás és a vallási közlés természetével. Előadásunkban ezt a kettősséget próbáljuk bemutatni két hagyományorientált vallási közösség online és offline működésének vizsgálatával és összehasonlításával. Bár kutatásunk partikuláris jelenségeket vizsgál, az egyedi jelenségeken keresztül általános következtetéseket is le lehet vonni.

Előadó: Gyorgyovich Miklós

Beosztás: egyetemi tanársegéd

Kar: Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar

A keresztény kultúra megjelenési formáinak társadalmi percepciója Magyarországon

A keresztény kultúra társadalmi érzékeltségének vizsgálata kevésbé kutatott téma. A kifejezés alatt nem kizárólag a vallási gyakorlatokat, hanem a kereszténységből fakadó értékeket, normákat és életszemléletet értjük, amely áthatja a judeo-keresztény hagyományra épülő társadalmakat. Korábbi kutatások ugyan rámutatnak a vallásosság csökkenő tendenciáira, kevesen foglalkoznak a kereszténység évezredek hatásaival, közösségteremtő erejével. Bár az utóbbi évtizedekben egy lassú elfordulást látunk a hagyományos egyházaktól, feltételeztük, hogy a kereszténység továbbra is jelentős hatást gyakorol a társadalomra. Kutatásunk a kereszténység társadalmi jelenlétének különböző aspektusainak vizsgálatára vállalkozott.

A kvantitatív eredmények adatfelvételét a Századvég Konzorcium végezte 2023-ban, 1000 fő megkérdezésével. Ezt 6 fókuszcsoport egészítette ki (3-3 vallásos és nem vallásos csoporttal). Eredményeink rámutatnak a keresztény kultúra máig megfigyelhető beágyazódására. A résztvevők eltérő habitussal ugyan, de többnyire érzékelik a keresztény kultúra hatásait a mindennapok során, még a vallásgyakorlás és egyháztagság csökkenése ellenére is. A keresztény értékek, normák és ünnepek továbbra is fontos szerepet játszanak a kulturális identításban, olykor az egyéni vallásosságtól függetlenül is. Ugyanakkor figyelemre méltó a fiatalok körében tapasztalható vallási közömbösség is, amely kérdéseket vet fel a keresztény kultúra értékeinek átörökítésére és megőrzésére vonatkozóan.

Előadó: Pólya Tibor

Beosztás: egyetemi docens

Kar: Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar

A magyar nemzeti identitás narratív vizsgálata

Az előadásban azoknak a pszichológiai kutatásoknak az eredményeit foglalom össze, amelyek a nemzeti identitást a nemzeti történelem jelentős eseményeit elbeszélő narratívumok elemzése alapján vizsgáltuk. Kutatásaink a nemzeti történelmi narratívumok különböző típusaira terjedtek ki, így történelem tankönyveket, történelmi regényeket és a vizsgálati személyeink által elbeszélte történelmi narratívumokat is elemeztünk. A történelem történetek elemzéséhez az MTA és a PTE Narratív Kutatócsoportja által kifejlesztett Narratív Kategorialis Tartalomelemző eljárást (röviden NarrCat) használtuk fel, amely a történeteket kompozíciós dimenziói (például ágens, értékelés, pszichológiai és téridői perspektíva) mentén elemzi. A NarrCat elemzési eljárás automatikusan végzi el a történetek elemzését. A történelem történetek narratív elemzéséből kapott eredményeink megerősítik a magyar nemzeti identitás sérülékenységét.

Előadó: Kiss Paszkál

Beosztás: habilitált egyetemi docens

Kar: Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar

Nemzeti és vallásos elköteleződés hatása a boldogságra és egészségre: a társadalmi tényezők szerepe

Az Identitás és Értelme Kutatócsoportunk aktuális kutatásainak középpontjában a mentális és fizikai egészség megőrzése, a személyes növekedés áll. Szeretnénk jobban megérteni a közösségek szerepét a mentális és fizikai egészség alakításában. Ezt azért is tartjuk fontosnak, mert abból indulunk ki, hogy a közösség hatása nem csupán interperszonális csatornákon (pl. társas támogatás útján) érvényesül, hanem rendszerű formában is. A meglévő és új csoportok, szociális identifikáció segíti át az individuumot az életkríziseken, növeli a boldogságát, erősíti személyiségének pozitív működését.

A European Social Survey 2021. évi reprezentatív, több nemzeti mintán felvett adatai alapján elemzem, hogy milyen társadalmi identitásképző folyamatok állnak a jól ismert összefüggés mögött, hogy a vallásosság és a nemzeti elköteleződés is magasabb élettel való elégedettséggel jár együtt. Magyar országos reprezentatív mintán vizsgálom ennek az összefüggésnek a társadalmi kontextusait (szocioökonómiai státusz, társadalmi értékek, generációs különbségek, információs társadalmi beágyazottság). A magyar adatokat két közép-európai országéval, az általában magas nemzeti és vallásos elköteleződéssel rendelkező Lengyelországgal és különösen a vallásos identitásban alacsony értékeket elérő Csehországgal vetem össze.

Előadó: Rixer Ádám

Beosztás: egyetemi tanár

Kar: Állam- és Jogtudományi Kar

Új vallási közösségek létrejöttének okai a XXI. századi Magyarországon

A lelkiismereti és vallásszabadság jogáról, valamint az egyházak, vallásfelekezetek és vallási közösségek jogállásáról szóló 2011. évi CCVI. törvény 6. §-a értelmében „Vallási közösség a természetes személyek minden olyan közössége, szervezeti formától, jogi személyiségtől vagy elnevezéstől függetlenül, amely vallás gyakorlására alakult, és elsődlegesen vallási tevékenységet végez”. Előadásom fő célja a közelmúltban Magyarországon létrejött új keresztény vallási közösségek vizsgálata; a lehetséges okok feltárása és a működés egyes sajátosságainak jogi szempontú, továbbá az egyéb társadalomtudományok eredményeit is bevonó elemzése. A vallási közösség kifejezést – a jogalkotói megközelítéssel egyezően – a lehető legtágabb értelemben használom: a jogi formákat öltő entitásokon túl a mozgalmi jellegű, illetve eseti törekvéseket is vizsgálat tárgyává téve. Sőt, ezzel részben reagálok is a mozgalmiság egyik új formájára, az „egyszemélyes mozgalmak” megjelenésére, amennyiben a növekvő számban jelen lévő, a „maguk módján vallásos”, egyházhoz stb. nem tartozó személyek „álközösségi” törekvései is egy sajátos, új irányt jelölnek ki.

Identitások szimbólumai

szekcióelnök: Hanula Gergely

Előadó: Hanula Gergely

Beosztás: kutatóprofesszor

Kar: Hittudományi Kar

Anyaszentnyelvünk nyomában

Igaz-e, hogy nyelvében él az egyház? Hogyan jelenik meg a folytonosság és a változás az egyház nyelvében? Megismerhető-e az angyalok nyelve? Miért értem Órigenész 1800 éves bibliamagyarázatait és miért nem értem a vasárnapi prédikációt? Milyen tanulságokkal szolgál a bibliafordítások nyelvének vizsgálata egyházi életünkre, gondolkodásunkra nézve? Tudunk-e olyat hinni, amit nem tudunk kimondani? Vallásgyakorlásunkban a nyelv az értelem eszköze? Mire képes a hit nyelve? Hogyan lehet meghatározni, hogy mi a mai magyar református egyházban a bibliafordítás ideális célnyelve?

Ezekben a kérdésekben keresünk utat a nyelvtudomány és a teológia határterületein, részben a 2014-es Revideált Újfordítású Biblia újszövetségi részének fordítási tapasztalatainak, és az azóta végzett szókinckutatás eredményeinek az alapján.

Előadó: Balogh Dávid

Beosztás: egyetemi tanársegéd

Kar: Pedagógiai Kar

Az istentiszteleti olvasmányrendek és a felekezeti identitás összefüggései

A nyilvános bibliaolvasás meghatározó alkotórésze a keresztyén istentiszteletnek. A gyülekezet számára a Biblia felolvasása azt is jelzi, hogy az istentiszteletünk, összegyülekezésünk nem mehet végbe az Isten Igéje, megszólító szava és beszéde nélkül. A bibliaolvasásnak tehát kitüntetett, elsődleges és megkérdőjelezhetetlen helye van az istentiszteleten.

Az istentiszteleti bibliaolvasásra nézve sokféle gyakorlat alakult ki. Megkülönböztetünk szabad olvasmányválasztást, kötött olvasmányrendeket (perikóparendek), illetve a Biblia folyamatos olvasását (lectio continua). A reformáció kezdetén nagyon fontos teológiai kérdés volt az istentiszteleti bibliaolvasás elvi és gyakorlati rendezése, a különböző olvasási módok alkalmazása: a középkori nyugati olvasmányrend adaptálása és konzerválása, vagy éppen az attól való tudatos elhatárolódás. Kialakultak és rögzültek az adott egyházakra, felekezetekre jellemző bibliaolvasási módok.

Manapság az ökumené jegyében inkább a közeledés és az uniformizálásra való törekvés figyelhető meg. A nyugat-európai és észak-amerikai protestantizmuson belül például sok felekezet használja a II. Vatikáni Zsinat utáni római olvasmányrendet kisebb változtatásokkal. Az előadás során ezen történeti és elvi összefüggések figyelembevételével keressük az istentiszteleti bibliaolvasás magyar református sajátosságait az Élő Ige évében.

Előadó: Szilágyi-Kósa Anikó

Beosztás: egyetemi docens

Kar: Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar

A felekezeti névadás identitásjelölő szerepe két német eredetű közösségben

Az előadás célja, hogy bemutassa a keresztnévadás felekezeti meghatározottságának szociológiai-névtudományi kérdéseit és ezáltal rávilágítson a keresztnévek identitásjelölő szerepére. A névtudományban gyakran elhangzik az a megállapítás, hogy a protestantizmussal átalakult az európai keresztnévadási gyakorlat, de ez empirikus kutatásokban csak részben igazolható. A téma tárgyalásához röviden felvázoljuk az egyes felekezetek jellemző keresztnévanyagát és a felekezeti névadás történeti változását.

Az empirikus kutatás tárgya két dunántúli (német gyökerű) település keresztnévanyaga, a két magyarországi német közösség keresztnévadási szokásait két időmetszetben: a 19. és a 20. század elején vizsgáljuk. A különböző felekezetű közösségek (katolikus, illetve református) eltérő társadalmi-asszimilációs hatásoknak voltak kitéve, és felekezeti hovatartozásukból adódóan (részben) eltérő keresztnévanyagot használtak az évszázadok folyamán. Az anyakönyvi elemzés eredményeinek segítségével megkíséreljük bemutatni a keresztnévadás mint identitásjelölő eszköz nemzeti és felekezeti dimenzióit.

Előadó: Nádor Orsolya

Beosztás: egyetemi docens

Kar: Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar

A vallási, nemzeti és nyelvi identitás mint konfliktusforrás a változó kelet-közép-európai régióban

A fenti cím akár egy több száz oldalas monográfiát is sejtethet, a témát feltáró irodalma pedig talán egy sűrűn bepölcözött olvasóteremben is alig férne el. De még mindig lehet újat mondani, hiszen sokféle megközelítés és hangsúly kínálkozik, ezekből egyet tárgyal az előadás: a nemzeti-vallási-nyelvi identitás eltéréseiből fakadó konfliktusok típusait és indítóokait abban az időszakban, amikor a 19. század folyamán a térség domináns népei megkezdték a modern nemzeti identitás alapját képező döntő szimbólum, a nemzeti nyelvtervezés folyamatát. Ennek következtében felborult a vernakuláris népnyelvek státusa, a nyelvközösségben és az államszervezetben betöltött szerepe. Előtte más identitások voltak a meghatározók, mindenekelőtt a lokális, majd ehhez társult a vallási-etnikai identitás, kialakultak a döntően katolikus, református, evangélikus, ortodox falvak, városok, és létrejött az egy településen belüli megosztottság is. Ezeknek a vallásoknak eltérő volt a népnyelvekhez és az ernaő szerepű nyelvekhez való viszonya, ez pedig az identitás egy adott lépcsőfokától kezdve pedig akár egymással, akár az államhatalommal szembeni konfliktusokhoz is vezethetett.

Előadó: M. Pintér Tibor

Beosztás: egyetemi docens

Kar: Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar

A szociolingvisztikától a funkcionalizmusig - a nyelvtudományi diszciplínák változása a bibliafordításban

A bibliafordítás kétezer éves múltja tekint vissza: a szóbeli fordítások-parafrazeálások korszaka utáni írásbeli fordítások lehetőséget teremtettek az egyes fordítási műveletek meghatározására, leírására. Az egyes európai nemzeti nyelvek önállóvá válása magával hozta a nemzeti nyelvek írásbeliségének – és egyben bibliafordításainak változását. A 20. századi fordítás-tudomány autonomizálódása és diverzifikálása olyan terepet teremtett, ahol a fordítás különféle tudományos megközelítései a fordítástudomány, egy-szersmind a bibliafordítások változását hozta. Előadásomban röviden (mint-egy vázlat szerűen) bemutatom az európai bibliafordítás főbb tudományos elméleteit, szakaszait – rámutatva, hogy a nyelvtudományban dívó irányza-tok hogyan befolyásolták, befolyásolják a bibliafordításokról alkotott tuda-mányos diskurzust.

A fordítás fő tényezője maga a fordító, aki ismeri a nyelveket, kultúrákat, technikai jellemzőket és az írói stratégiákat – és fordításán keresztül befo-lyásolja a nemzeti identitást. A fordítás folyamatát a fordító világnézete, hermeneutikai tudása és fordítástechnikai képzettsége irányítja. Előadásom-ban megkísérlem összefoglalni azokat a pontokat, amelyek mentén folya-matosan változik és diverzifikálódik a bibliafordítás tudománya.

Előadó: Ordasi Zsuzsanna

Beosztás: egyetemi docens

Kar: Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar

Új református templomok

A rendszerváltás óta számos régi református templomot felújítottak, valamint több mint száz új református templom épült szerte a magyar reformátusok lakta területeken. Az előadás azt vizsgálja, ezek az új templomok mennyire kapcsolhatók az európai építészeti örökség formanyelvéhez, illetve a magyar református templomok hagyományos építészeti kialakításához. Az új templomok esetében megjelenik egy új - nemzetinek vélt - formanyelv, ami új trendet teremt. Kérdés, hogy ez az új trend valóban a magyar építészeti, illetve református templomépítészeti hagyományok folytatásának tekinthető-e, vagy egyértelmű s egyben követendő újításnak értelmezhető. A *Református templomok 2010-2020* c. könyvben 15 templom bemutatásával történt már kísérlet ennek megválaszolására, az előadás ezt a vonalat kívánja folytatni néhány alaptípus és új megoldás felsorakoztatásával.

Régió és religio

szekcióelnök: Köbel Szilvia

Előadó: Szuchy Róbert

Beosztás: egyetemi tanár

Kar: Állam- és Jogtudományi Kar

Az energiaszuverenitás egyes kérdései

Az energiaszuverenitás fogalma az önálló energiaellátás képességére és az energiaforrások feletti kontroll megszerzésére utal, amely létfontosságú a nemzetbiztonság és gazdasági stabilitás szempontjából. E kérdéskör a nemzeti érdekek szoros összefonódását jelenti az energiasztratégiákkal, hangsúlyozva a belső energiaforrások fejlesztését, az importfüggőség csökkentését, és a megújuló energiákra való átállást, mint kulcsfontosságú lépéseket. A nemzeti érdek és energiaszuverenitás összekapcsolódása arra ösztönzi hazánkat, hogy diverzifikáljuk energiaforrásainkat, befektessünk az energiahatékonyságba és növeljük az energiaellátás biztonságát. Ez magában foglalja az innovatív technológiák, mint az intelligens hálózatok és energiatárolási megoldások fejlesztését, valamint az energiaellátási láncok ellenálló képességének növelését. A nemzeti érdekű energiaszuverenitás elősegíti, hogy az országok rugalmasabbak és kevésbé sebezhetőek legyenek az energiaárak globális ingadozásával szemben, és lehetővé teszi számukra, hogy aktív szerepet vállaljanak a klímaváltozás elleni küzdelemben, miközben előmozdítják gazdasági növekedésüket és védik polgáraik életminőségét.

Az energiaszuverenitás kérdésköre összekapcsolódik a geopolitikai dinamikákkal, különösen azon országok esetében, mint például hazánk is, amelyek jelentősen függenek az importált energiaforrásoktól. Az ilyen függőségek kiszolgáltatottá tehetik ezeket az országokat a külső politikai és gazdasági nyomásokkal szemben, és konfliktusok forrásává válhatnak. Ennek ellensúlyozására törekcszenek az energiaszuverenitás erősítésével, amely hozzájárul az országok energiabiztonságának és politikai autonómiájának megerősítéséhez.

Az energiaszuverenitás megvalósítása komplex kihívásokkal jár, beleértve a technológiai innovációt, a finanszírozási modellek átalakítását, valamint a jogi és szabályozási keretek fejlesztését. Fontos eszköz lehet a helyi energiaközösségek támogatása, mivel az energiatermelés decentralizálása és a helyi erőforrások hasznosítása kulcsfontosságú elemei az energiaszuverenitásnak.

Előadó: F. Romhányi Beatrix

Beosztás: egyetemi tanár

Kar: Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar

Etnikum, vallás, életforma: az identitás (azonosítható) elemei a késő középkori Magyar Királyságban

A középkori Magyar Királyságot általában olyan államként szokás leírni, ahol több etnikai és vallási közösség élt egymás mellett. Ezek némelyikének voltak közösségi kiváltságai, másoknak nem, de az utóbbi csoportok tagjai sem voltak kizárva a karrierlehetőségekből. Ebben a tekintetben a magyar jog alapvetően különbözött a nyugat-európai jogtól, ahol a római jog öröksége sokkal erősebb hatást gyakorolt a középkori szokásjogra. A középkori Magyar Királyságban nem értelmezhető a római – nem római vagy a német – nem német (*deutsch – undeutsch*) fogalompár. Érdekes azonban közelebbről megvizsgálni az egyéni és közösségi szemléletet befolyásoló különféle, egymást nem mindenben fedő kereteket, hiszen az etnikum, a vallás és a kisebbség középkori jelentéstartalma, és ennek következtében ezek identitásképző jellege eltért e fogalmak modern értelmezésétől és a modern identitás(ok)ban betöltött szerepétől.

Előadó: Ozsváth Gábor Dániel

Beosztás: főiskolai docens

Kar: Pedagógiai Kar

Egyházak szerepe a havaselvi szórvány magyarság identitás megtartásában a román államalapítás korában

Köztes-Európa-szerte egyre gyakrabban esik szó a kisebbségben, szórványban élő – különféle etnikumokhoz tartozó – népcsoportok, közösségek társadalmi, gazdasági, kulturális állapotáról. Az anyanemzetüktől távol, többségi idegen kulturális környezetbe szakadt népcsoportok kivétel nélkül kitéttek az asszimilációs veszélynek.

Az Erdélyvel szomszédos román fejedelemségek – Moldva és Havaselve – folyamatosan tranzit- vagy célállomásai voltak a székely székekből kivándorló tömegeknek. Egyesek csak átmeneti munkákra érkeztek, míg mások végképp ott ragadtak, hogy előbb vagy utóbb örökre eltűnjenek a románság népbeolvasztó katlanjában. Az asszimiláció ellenszere a kulturális értékek átörökítésében, az anyanyelvi oktatásban, illetve az anyanyelvi alapon működő kulturális, társadalmi, hitéleti közösségekben rejlik.

Céлом emléket állítani annak a heroikus szolgálatnak, amellyel a történelmi magyar egyházak a Havaselvén mintegy évezrede jelenlevő mindenkori szórvány magyarság hitéletét összefogták, s immár több mint két évszázadon át megszakítás nélkül működő anyanyelvi oktatását megszervezték, fenntartották. Kellettek ehhez az egymást követő – elhivatott, pedagógiai vénával is megáldott – teológus személyiségek, akik meghatározó szerepet töltöttek be a szórványmagyarság mindennapjaiban.

E misszió a katolikus kolostorokban vette kezdetét, melyhez a 18. századtól csatlakoztak a protestáns egyházak, szolgálva az anyanyelvi készség megőrzését és tovább örökítését, elősegítve a származás- és hovatartozástudat fenntartását.

Előadó: Makkai Béla

Beosztás: egyetemi docens

Kar: Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar

Nemzeti és vallási azonosságtudat a dualista korszak perem-magyar diaszpóráiban

Az idegen etnikus és politikai térbe szakadt magyar kivándorlók nem kevés hátratélt, zaklatást szenvedtek el. A befogadó délszláv, (olasz), román közeg legkevesebb, „jöttment” idegenekként tekintett rájuk. Horvátországban a spontán magyar „megélhetési” bevándorlást „második tatárjárásnak” bélyegezték, s gyarmatosító szándékot láttak (látnak máig) mögötte. A román közvélemény „erdélyi testvéreik elnyomóiként” szemlélte a világverő „Attila elfajzott utódait”. A horvát, fiumei, de még a boszniai részleges autonómia viszonyai között is alig volt több esély hitük és anyanyelvi kultúrájuk gyakorlására és gyarapítására, mint a formailag szövetséges, de Erdély elszakítására törekvő Romániában.

Még a protektori szerepét nagy késéssel vállaló anyaország tisztviselői is, öntudatlan „söpredéket” láttak bennük; noha egyházi, kulturális és karitatív intézményeket létesítettek, tartottak fenn, s természeti katasztrófák idején anyagi segélyeket küldtek az elbocsájtó honnak. (A Magyar Tudományos Akadémia céljaira is adakoztak.)

A kedvezőbb létviszonyokért folyó küzdelmeik, belső ellentétek és a többségi társadalomnak tett kénytelen megalkuvói gesztusaik példáin bomlik ki a nemzetpolitika méltatlanul keveset emlegetett szereplőinek küzdelme a befogadó közeg megbecsüléséért, hitbéli és hazafias önazonosságuk megtartásáért.

Előadó: Zsebők Csaba

Beosztás: főiskolai tanár

Kar: Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar

Vallási és nemzeti identitás a Közép-Balkánon a 19-20. században

A 19. század derekán a konstantinápolyi patriarchátus fennhatósága révén görögök kezében volt a kulturális és a vallási élet irányítása. Ők minden, a patriarchátus joghatósága alá tartozó ortodox keresztényt görögnek tartottak. A Porta viszont – főként a bolgár nemzeti mozgalom leszerelésére – 1870-ben beleegyezett a bolgár exarchátus létrehozásába. Ennek joghatósága alá került Makedónia északi része is. Ha egy terület keresztény lakosságának kétharmada az exarchátushoz kívánt csatlakozni, azt megtehetette. Az exarchátus megalapítása nyomán erősödött a bolgár befolyás, hiszen a szláv lakosság számára az ógyházi szláv nyelvű liturgia a görögnél vonzóbbnak bizonyult.

A 19. század végére Makedónia változó intenzitású, ám állandó fegyveres összetűzések színhelye lett. A makedóniai értelmiség több generációja került válaszút elé, hiszen a külföldi egyetemeken az akkor hódító nemzeti eszmékkel is találkoztak. A Makedóniába hazatért elit megpróbálta kimunkálni a dicső – vagy annak hitt – múltra alapozott, s pozitív jövőképet kínáló különféle nemzeti ideológiákat. Segítségül hívták a népköltészetet, és az ortodox nemzeti egyházak tanításait a valós vagy vélt középkori „nemzeti” nagyságról. A félsziget középkori államalakulatainak visszaállítását a nemzetállami eszme segítségül hívásával kívánták véghez vinni. A makedóniai elit tagjai vagy a bolgár vagy a szerb vagy a görög nemzeti célok mellett álltak ki.

Mindez a küzdelem – ahogyan a szerző által görccső alá vett levéltári források is mutatják – a 20. században folytatódott, megjelent ugyanakkor a macedón nemzeti eszme, sőt, egy önálló, szkopjei székhellyel létesítendő egyház szándéka is.

Előadó: Harkányiné Trajtler Dóra Ágnes

Beosztás: egyetemi adjunktus

Kar: Pedagógiai Kar

„Magyar gyónás”

Kutatásomban arra keresem a választ, hogy miként viszonyult a Magyarországi Református Egyház az 1930-as és 1940-es években a szegénység kérdéséhez, az agrárproletárok nyomorult életviszonyának felismeréséhez? Mennyire hatott az egyház berkein belül a népi írók által ábrázolt nyomor? Milyen általános megítélést váltott ki a középosztályból, értelmiségiekből, vezetőkből, lelkészekből ennek a válságnak a tudata? Milyen bibliai igeszakaszokhoz fordultak lelki segítségként?

Éppen a két világháború közti korszak mutatja be nekünk, hogy vajon lehet-e nemzetről beszélni szolidaritás nélkül, vallásról beszélni éber lelkiismeret nélkül, társadalmi felelősségről beszélni ismeret és belátás nélkül? A téma bőségesen kutatott részein túl (népfőiskola, faluszeminárium, SDG, MEKDSZ) érdekes lehet számunkra az eszme változása, amelyre hatottak a református gondolkodók, illetve, amely hatott az egyházra.

Mi vajon a folytonosság? A bűn, amely körbeöleli az emberi létet és természetesenek tünteti fel a nyomorban lévő embertársaink kiszolgáltatottságával való végtelen visszaélés lehetőségét? S mi vajon a változás? A történelmi sokk utáni útkeresésben meglegelni újra az evangéliumot és önvizsgálatot tartani? Megtölteni a „nemzet” és „vallás” szavakat valódi erkölcsi igénnyel? Mindezt egy olyan korszakban, ahol minden azt harsogta, hogy a vallás maga a nemzet, és nem Krisztus függött már a kereszten, hanem az ország.

Előadó: Bertalan Péter

Beosztás: egyetemi docens

Kar: Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar

Nemzeti identitás és megmaradás. A protestáns egyházak helyzete „Somogyországban” 1956–1968 között

Az előadás a protestáns felekezetek történetét mutatja be 1956–1968 között Somogy megyében. Kitér arra a hősies küzdelemre, amelyet a nemzeti identitás megőrzése érdekében a Kádár-korszakban a protestáns egyházak folytattak. Középpontba helyezi a hitéleti adatokat, korabeli primer levéltári források alapján ábrázolja az állam és a protestáns egyházak küzdelmét.

Korszakunkban Somogy a Dunántúli Református Egyházkerület része. A Dunántúli Református Egyházkerület püspökének, Győry Elemérnek 1961-ig tartó 18 éves működése bizonyítja, hogy több politikai rendszerváltást is át lehet vészelni. Győry Elemérről a rendelkezésre álló források alapján mozaikos képet tudunk kialakítani. A püspök nem vett részt a politikai hatalom által a református egyházi vezetésben indukált küzdelmekben. Ezek egyik áldozata volt Ravasz László, aki lemondott az Egyetemes Zsinat elnöki tisztéről, püspöki rangjáról és nyugdíjazták. Ezzel megszakadt a liturgia reformja, amelyet Ravasz László indított el. A református egyház lelkeszei azonban nem vették tudomásul a politikai hatalom akaratát, s szavazataikkal 1949-ben megújították Ravasz László zsinati tagságát. Ez azt is jelentette, hogy a liturgia reformját folytatni lehetett. Az előző Zsinat liturgiaügyi bizottságának elnökeként Ravasz László most is jogosan számíthatott erre a tisztségre. Győry Elemér és Ravasz László taktikusan oldotta meg a kényes helyzetet. Győry Elemér lett a liturgiaügyi bizottság elnöke, Ravasz László pedig előadói minőségben folytatta és fejezhette be kiváló munkáját.

Identitás idegen tájakon

szekcióelnök: Csízy Katalin

Előadó: Csízy Katalin

Beosztás: egyetemi docens

Kar: Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar

Európai identitás pogányság és kereszténység kettősében

Az európai identitás meghatározó eleme a vallás, amelynek számos kapcsolódási pontja van az antik görög-római kultúrához. Előadásomban a Római Birodalom kései időszakának uralkodóját, Iulianus Apostata császárt (uralk.: 361-363) kívánom bemutatni, aki meglehetősen bőséges *corpust* hagyott az utókorra. Annak ellenére, hogy Iulianus keresztény neveltetésben részesült, még trónra lépése előtt, 351-ben pogány hitre tért, ezért is kapta az *Apostata/Apostatés* melléknevet, ami „hitehagyó”-t jelent, azonban a császár hitét soha nem vesztette el, sőt valójában nagyszabású oktatási és vallási reform kialakításán fáradozott, aminek maradéktalan végrehajtásában korai halála akadályozta meg. Hogy alakja miért érdekes számunkra az európai, sőt a keresztény identitás tekintetében, erre a kérdésre igyekszem választ adni.

Iulianus keresztény mintára szándékozott kiépíteni a birodalom egyház-szervezetét, amint erről írásaiban bizonyosságot tett. Felismerve a kereszténység erősségeit, reformját Hélios-Mithras szinkretikus alakja köré szervezve, az aszketikus morált hirdető újplatonista görög filozófia és az újpythagoreizmus jegyében a pogány papság és oktatók segítségével kívánta megvalósítani.

A Marcus Aurelius után második filozófuscászárként elhíresült uralkodó nagymértékben hozzájárult a Római Birodalom értékmentő és értékmegőrző tevékenységéhez, mégpedig azon a platonista, arisztoteliánus és sztoikus elemekkel gazdagodott filozófiai mezsgyén haladva, amelyből azután az ókeresztény írók is táplálkoztak.

Előadó: Literáty Zoltán

Beosztás: habilitált egyetemi docens

Kar: Hittudományi Kar

A korai keresztyének missziójának teológiai és morális összefüggései

Jézus és Pál apostol tanításai teljesen egybecsengenek, amikor a gyengék védelme és az erősek önkontrollja szólal meg. Az ösztönösséggel szembe forduló korai keresztyén tanítás eredménye egy dinamikus misszió lett, ahova pogányok ezrei özönlöttek. Vajon hogyan erősödött meg ez az új identitás és vált akár a mai egyház missziójának paradigmájává? Az előadás teológiai és morális összefüggéseket vizsgál a jelen missziójának vonatkozásában is.

Előadó: Dominiák Zsolt

Beosztás: megbízott oktató

Kar: Hittudományi Kar

Protestáns válaszkísérletek a kelet-közép-európai sebzett kollektív identitás gyógyítására

Előadásomban elsőként Máté-Tóth András sebzett kollektív identitás koncepcióját szeretném ismertetni, mint egy olyan társadalomtudományi megközelítést, ami különös figyelmet szentel a kelet-közép-európai régió történelmi kontextusának a társadalmi és egyéni identitás formálódásában. A koncepcióval kapcsolatos vizsgálódások kitérnek a vallásosság témájára is, amelyből előadásomban szeretném kiemelni a sebzettség és a szekuritizáció (biztonságiasítás) fogalmait. E két fogalom nyomán pedig két protestáns teológus munkásságának vázlatos ismertetésére vállalkozom, a témához kapcsolódó hangsúlyok kiemelésével, egyfajta válaszkísérletként a sebzett kollektív identitás problematikájára. Egyikük Miroslav Volf, aki a kommunista Jugoszláviában elszenvedett vallatások nyomán fordult a helyes emlékezés és kiengesztelődés témája felé. Másikuk Helmut Weiss, aki erdélyi származásúként 1944-ben kényszerült elmenekülni hazájából, és fogalmazta meg lelkigondozói koncepciójának lényegét, mint a létbizonyosság megerősítését. Reményeim szerint ezek a válaszkísérletek is hozzájárulnak ahhoz a párbeszédhez, ami nemzeti és egyéni identitásunkra nézve egyaránt gyógyító lehet.

Előadó: Fodor Júlia

Beosztás: egyetemi adjunktus

Kar: Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar

Az észak-ír protestáns és katolikus identitás alakulása az 1998-as nagypénteki megállapodás

Észak-Írországbán a katolikus (nacionalista) vagy protestáns (lojalista) identitáscímekét már születésükkor „megkapják” az emberek. Azonban ismeretes egy harmadik kategória is, az úgynevezett „északír” identitás, ami egy olyan közösen használt címke, amely lehetőséget kínál a sokkal meghatározóbb közös identitásformálásra. Előadásomban a 2021-es népszámlálás adatait vetem össze a korábbi adatokkal és bemutatom az elemzők, politikusok, oktatási és vallási szférában dolgozók álláspontját a legfrissebb fejleményekről.

Előadó: Lázár Marianna

Beosztás: egyetemi adjunktus

Kar: Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar

Császársírok kutatása, mint nemzetkép építő eszköz a 19. századi Japánban

2019-ben újabb tétellel bővült Japán vallási kötődésű világörökségi helyszíneinek listája, ugyanis az UNESCO hivatalosan is regisztrálta az Oszaka megyében található két halomsír-csoportot, a Mozu- és a Furuichi-halomsírokat. Az itt található rengeteg halomsír között több olyan (kulcslyukra emlékeztető alaprajzú) is van, melyeket az isteni eredetűnek tartott japán császárok nyughelyeként tartanak számon.

A Meidzsi-restaurációt (1868) követő időszakban, miközben a modernizálódó Japán a függetlenségének megőrzésére és a Nyugat nagyhatalmával egyenrangúvá válására törekedett, az isteni származásúnak tartott császári ősöket – a japán nemzet egységének szimbólumait – és azok végső nyughelyét hatalmas tisztelet övezte. A központi kormány teljesen újraértelmezte a császári családhoz köthető, *sintó* szakrális helyszíneként kezelt síremlékek ideológiai szerepét az új nemzetépítési és nemzeti arculatformálási célok tükrében. Bár Japán ebben az időszakban a „nyugati technológia, japán szellem” jelszavát követve külföldi szakértőket hívott az országba, nemzeti jellegét és vallásos alapokon nyugvó hagyományait belülről erőteljesen védelmezte. Míg engedélyezte a legtöbb régészeti lelőhely nyugati módszerekkel történő vizsgálatát és ásatását a külföldi kutatóknak, a császársírok feltárása szigorúan tilossá vált. Előadásomban szeretném bemutatni, hogy a japán császári halomsírok kutatása és gondozása milyen nemzetkép építési eszköz volt a 19. századi Japánban.

Előadó: Sárközi Ildikó Gyöngyvér

Beosztás: egyetemi adjunktus

Kar: Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar

„Hiszek a sámánokban és a Kínai Kommunista Pártban” Vallási, etnikai és nemzeti identitás a mai Kínában

Az örökség fogalmának elterjedése Kínában – mint a világon mindenütt – hosszú idő alatt ment végbe, és a nemzetközi szakirodalomban elfogadott tézis szerint mára Kína kulturális öröksége a szocialista állam legitimációjának kulcsává vált. A nemzetépítést szolgáló, a tudást, emlékezet és identitást formáló örökségesítési folyamatok ugyanakkor számtalan politikai, gazdasági és kulturális konfliktusnak szolgálnak táptalajul.

Ezek a konfliktusok a kínai etnikumok identitásának mélystruktúráját alapvetően meghatározó vallási hagyományok örökségesítésének vizsgálatakor válnak leginkább nyilvánvalóvá. Különösképpen igaz ez az északnyugat-kínai Xinjiang Ujgur Autonóm Terület vidékén zajló folyamatokra, amelyeket a kormányok és a nemzetközi média is évtizedek óta figyelemmel kísérek. Ennek legfőbb oka a kínai kormány és a török nyelvű, szunnita muszlim ujgurok között feszülő, a nemzetközi kapcsolatok több szegmensére – így az energiapolitikára, illetve a terrorizmus elleni háborúra és az emberi jogok megsértésének kérdésére is – kiható ellentét.

Sárközi Ildikó Gyöngyvér előadásában egy, a Xinjiang Ujgur Autonóm Terület vidékén élő etnikai kisebbség, a sibék példáján keresztül vizsgálja meg a kérdést, hogy milyen szerepet játszik ma a vallás a nemzeti és az etnikai identitás formálásában.

Előadó: Korom Ágoston

Beosztás: egyetemi adjunktus

Kar: Állam- és Jogtudományi Kar

Nemzeti identitás az Európai Unió Bíróságának gyakorlatában

Miként kerülnek az Európai Unió Bírósága elé a hasonló jogviták? Milyen hatással bír egy ilyen ítélet egy más tagállam vonatkozásában? Negatív integrációs forma, és azon belül a munkaerő szabad mozgásának lényege, az EUB szerepe annak fenntartásában. Milyen újításokat célzott meg az uniós polgárság a belső piachoz képest, milyen kapcsolatban áll az uniós polgárság a tagállami állampolgársággal, mi a szerepe az EUB-nek az uniós polgárság területén?

A munkaerő szabad mozgásának ad-e elsőbbséget az EUB, vagy annak a tagállami célkitűzésnek, hogy a középiskolai tanárok ismerjenek az oktatás nyelvén kívül egy olyan nyelvet, amely rendkívüli fontossággal bír az adott tagállam kulturális identitása szempontjából?

Az uniós polgárság által garantált szabad mozgás joga lesz-e erősebb, vagy a tagállam névadás szabályozásával kapcsolatos hatásköre, amely szintén különös fontossággal bír az adott tagállam nemzeti és kulturális identitása szempontjából.

Sors és identitás

szekcióelnök: Szetey Szabolcs

Előadó: Szetey Szabolcs

Beosztás: egyetemi docens

Kar: Pedagógiai Kar

Identitáskérdés Dobos János életművében

Dobos János (1804–1887) református lelkész, főjegyző, az utolsó országgyűlési prédikátor (1847/1848), a turini küldöttség szónoka, az 1881-es debreceni zsinat tagja. Dobos személyiségére jellemző volt a folyton tépelődő, kritikus hangnem, aki mindemellett egész életén át hűségesen szolgálta egyházát és hazáját. Életét személyes tragédiák is beárnyékolták (gyermekéveiben időlegesen elvesztette szeme világát, első felesége halála, leánygyermek megvakult, könyvtára több alkalommal a tűz martaléka lett stb.). Számos írása maradt fenn, köztük újságcikkek, tanulmányok, prédikációk (kéziratban és nyomtatásban), önéletrajza, amelyekből jól kirajzolódik, hogy milyen volt egy XIX. századi református lelkésznek az identitása, valamint, hogy mik voltak azok a kérdések, amelyeknek válaszkeresése egyfajta identitáskeresési krízisként foghatóak fel.

„A magyar egyházi szónoklatnak még saját színe és iránya nincs, még annyira kifelé van fordúlva egész figyelme, annyira feltételezi a sokféle külelem, hogy magába reflectálni benső világából valami eredetit meríteni rá nem ért. Azonban erős hitem hogy lesz, hogy kell lenni egy saját eredeti egyházi magyar szónoklatnak, azt annál inkább hiszem, mert a kis magyarhon, merem mondani, jelenleg is több egyházi jó szónokot bir felmutatni mint egész némethon.” (*Homiliák régibb és legújabb modorban*, Pest, 1862.)

Előadó: Lehoczky Mária Magdolna

Beosztás: mesteroktató

Kar: Pedagógiai Kar

„Csak azt adhatjuk a mink magunknak is van” Hegymegi Kiss Áron (1845–1908) vallási és nemzeti identitásra vonatkozó nevelési, valláspedagógiai iránymutatásai

A nagykőrösi tanítóképző intézet 185 éve nyitotta meg kapuját, melynek számos jeles tanárszemélyisége meghatározó volt a magyar tanítóképzésben. Közülük kiemelkedik a tanítók tanítójának nevezett Hegymegi Kiss Áron, aki sokrétű – teológiai, jogi, pedagógiai – képzettsége, tehetsége, egyházi és neveléstörténeti elkötelezettsége okán méltán tarthat számot az utókor megbecsülésére.

Előadásomban munkásságának azon területeit szeretném a teljesség igénye nélkül bemutatni, mely a konferencia témájához illeszkedve méltó arra, hogy a folytonosság okán felelevenítsük, oktatóink és hallgatóink elé példaként állítsuk. Kiss Áron vezérkönyveiben és szakkikkeiben megtalálhatjuk azon nevelési és valláspedagógiai iránymutatásait, melyeket beazonosíthatunk a nemzeti és vallási identitás összetevőiként. Az egyik ilyen identitásalkotó éppen a [vallás]tanító, s ezért az előadást a nevelő személye köré építem. Elsőként kiemelem Kiss Áron azon elvárását, hogy a vallástanító az egyházat szerető nevelőként a gyermeket, mint vezérfény vezet, és azt munkálja, hogy „Isten országát szent buzgósággal az emberi természetbe átültesse”.

Elődünk arra biztatta a tanítókat, hogy az intézményes nevelésben építsenek családi kezdeményekre, gyökerekre, hiszen a vallásos nevelés alapjának megvetésére legnagyobb hivatása a szülői háznak van, az ott nyert benyomások legmaradandóbb befolyást gyakorolják a gyermekekre.

Ugyanígy jelentőséggel bírt a Kárpát-medence tanítói között meghirdetett játékgyűjtés, amit a *Néptanítók Lapjában* 1880–86. közötti cikksorozattal is megtámogatott. Ezzel a játékpedagógiát a nevelésügyi köz- és párbeszédbe, mi több, sürgető teendőkbe emelt: „[...] oly pedagógiai irodalmat akarunk, mely fejlesztőleg hasson nemzeti életünkre” s annak „fenntartását előmozdítsa”.

A „neveléstörténet Líviusaként” – hazánkban e műfaj egyik elsőjeként – a tanítók szakmai identitását azzal mélyítette, hogy olyan tankönyvekkel gazdagította a képzésüket, melyekben a magyar keresztyén, s kivált protestáns

pedagógus elődök és kortársak munkásságát egyaránt feltárta, olyan folytonosságot biztosítva, mellyel kapaszkodókat is kínált az idők hozta változásokban.

Ezen identitástartalmak nem elvont követelmények voltak a részéről, hanem amiket megélt, amikért fáradhatatlanul munkált, melyek nyomán az egykori és a jogutód intézményben mi jelenkori tanítványai vele együtt és általa vallhatjuk, megvalósíthatjuk: „Csak azt adhatjuk a mink magunknak is van.”

Előadó: Lips Adrián

Beosztás: egyetemi adjunktus

Kar: Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar

A nemzeti identitás és a vallásosság szerepe Szelezcky Zita filmjeiben és színházi sajtómegjelenéseiben 1936-tól 1944-ig

A Horthy-kormányzat identitáspolitikájának három fő céliránya volt: a korszakot megelőző időszakok veszteségeihez vezető okok és okozatok értelmezése (és újraértelmezése), a nemzeti diskurzusok átalakítása, a nemzet fogalmának és a nemzettel kapcsolatos kérdések újrafogalmazása, valamint a nemzeti identitás formálása (és újraformálása) a hazafias nevelés átalakításával és annak valláserkölcs alapjainak megteremtésével.

A nemzeti identitáspolitika törekvései a mozin (a filmekben és a rövidfilmekben vagy soundie-kon) és a nyomtatott sajtón keresztül juthattak el a legszélesebb közönséghez. Az 1930-as és 1940-es évek meghatározó női – hollywoodi mintára létrehozott, mégis részben „nemzetiesített” és „magyarosított”, az individualizmust és a kollektívizmust nyíltan szembeállító – identitáskonstrukciói Szelezcky Zita és Karády Katalin szerepein keresztül mutatkoztak meg. A Szelezcky Zitával levelező katonák a színésznőt „drága kishúguknak” szólították, a magyarság tematikájú filmjei miatt később a „nemzet kishúgaként” tekintettek rá. Előadásomban azt vizsgálom, hogy az 1936-tól 1944-ig tartó időszakban hogyan jelenik meg a nemzeti identitás és a vallásosság Szelezcky Zita filmjeiben és színházi sajtómegjelenéseiben.

Előadó: Németh László

Beosztás: egyetemi adjunktus

Kar: Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar

Futó Dezső hitének „alfája és omegája” - Egy református politikus-újságíró cikkei a vidékről

„Reformátusnak lenni nem több és nem kevesebb, mint katolikusnak vagy zsidónak. Afelől eleve nem tudunk dönteni, milyen ágyban milyen vallásban születtünk” - írta önvallomásában Futó Dezső (1916-1994). Az egykori kisgazda, majd függetlenségi párti politikus és újságíró cikkeiben, valamint vallomásaiban is folyamatosan kifejezésre juttatta világlátását. Az írásokból kiderül, hogy mit is jelentett számára a szülőföld, a nemzethez vagy éppen a felekezethez tartozás. Futó Dezső - akinek gondolkodására nagy hatást gyakoroltak a népi írók - a második világháborút követően írásaiban kiállt a magyar vidék, a parasztság és az egyház mellett. Mindeközben nyomon követhető sajátos - de nem egyedül Futóra jellemző - hitvallása is, amellyel kapcsolatban úgy fogalmazott, hogy „hiszek a transzcendentálizmusban”. Az előadás célja, hogy egy 20. századi politikus nemzeti és vallási identitását mutassa be írásain keresztül.

Előadó: Pulay Gyula

Beosztás: egyetemi docens

Kar: Gazdaságtudományi, Egészségtudományi és Szociális Kar

Mit üzennek a mai vezetőknek *Szent István király intelmei Imre herceghez?*

Van-e aktualitása egy közel ezer éve, egy reménybeli uralkodóhoz íródott műnek egy mai világi vezető számára? Ha ez a vezető magyar és hívő ember, akkor vezetői identitása megtalálásának alapja, megerősítésének támasza lehet az *Intelmek*. Miért? Az előadás első fele erre a kérdésre keresi a választ, az alábbi fő gondolatok mentén:

- A királytükör mint műfaj elgondolkodásra készítet: milyen vezetőknek kellene lennem?

- Az *Intelmek* az uralkodás 10 parancsolatát fogalmazza meg. Megfogalmaztam-e már a vezetői munkám 10 parancsolatát?

- A 10 parancsolat 10 tiszteletadásra szólít fel. Én vezetőként kinek adom meg a tiszteletet?

Az előadás második fele először – a konferencia témaköréhez leginkább kapcsolódó – 8. (A fiak kövessék az elődöket!) parancsolat néhány gondolatát emeli ki. Például kell-e a „kövesd szokásaimat, a tieid közt kimagasló így leszel, s az idegenek dicséretére szert így teszel” intelemnél biztatóbb és megerősítőbb?

Végül a vezetőket a 10. parancsolat (A kegyességről, az irgalmaságról és a többi erényről) olyan intelmeivel szembesítem, amelyek megtartása igazán megkülönböztetné a vezetőt a mai átlagtól, igazi identitást adva neki. Például: „Légy türelmes mindenkhez, nemcsak a hatalmasokhoz, hanem azokhoz, akik nem férnek a hatalomhoz! „Légy szelíd, hogy sohase harcolj az igazság ellen.”

Előadó: Sükösd Anikó

Beosztás: egyetemi tanársegéd

Kar: Gazdaságtudományi, Egészségtudományi és Szociális Kar

Előadó: Papp Richárd

Beosztás: habilitált egyetemi docens

Kar: ELTE Társadalomtudományi Kar

Holocaust lokális emlékezete

Nyolcvan évvel járunk a magyarországi soá után. A zsidóságról, az üldöztetés okairól, a társadalomban élő tabukról, a helyi emlékezetéről szóló Visegrádi Alapos kutatás a 21. századi zsidó identitás (Ki a zsidó?) kérdését is feszegeti zsidók és nem zsidók interpretációjában. A két éve elkezdett kutatás Magyarország több településén, Szerbiában, Csehországban, Szlovákiában, Lengyelországban, Romániában végezi az ELTE Interdiszciplináris doktori iskola kutatócsapata a visegrádi partnerekkel. A kutatás dokumentációja során dokumentumfilmeket készítettünk. A kutatás vezetője Papp Richárd, Csepeli György, a vizuális dokumentáció felelőse Surányi András filmrendező és Kiss Richárd operatőr. A fókuszcsoportos interjúk rávilágítanak a soáról való emlékezet lokális és transzlokális hiányára, valamint a zsidóságról való tudás hiányára a társadalom különböző generációiban. Kutatásunkkal segíteni szeretnénk a magyar közép és felsőoktatást, számos helyen vetítjük filmjeinket és támogtjuk kutatási terepeinket.

Előadásunkban összefoglalóan szeretnénk bemutatni eddigi kutatási eredményeinket.

Identitásformálás, formálódó identitás

szekcióelnök: Rigó Róbert

Előadó: Czeglédi Sándor

Beosztás: egyetemi adjunktus

Kar: Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar

Az etnikai és a vallási identitás kérdései hazánkban 1841–1848 között a korabeli pedagógiai folyóiratok tükrében

Az előadás arra vállalkozik, hogy két folyóirat, a *Protestáns Egyházi és Iskolai Lap* és a katolikus *Religio és Nevelés* segítségével bemutassa a tárgyalt időszakban a továbbélő reflexek, újonnan keletkező feszültségek és szemléleti változások találkozási pontját.

Ilyen 16. század óta továbbélő reflex például a *Religio és Nevelés*ben a katolikus egyház stabilitásának és a protestánsok zavarosnak vélt világának szembeállítására. Erre az érvrendszerre fűzik fel a korabeli etnikai kérdéseket is, pl. szlovák evangélikus lelkészek nyelvhasználatot érintő petícióit a bécsi udvarnál. A protestáns folyóiratban kisebb súllyal szerepel a katolikusokkal szembeni hitvédelem és erős a törekvés a felmerülő kérdések megvitatására. Ezért kerül elő a magyarosodás és a szlovák törekvések ügye is. Ráadásul az evangélikus és református egyházak unióját is segíteni igyekeznek, ami egyszerre érinti az etnikai és vallási identitást. Mindehhez az iskolai életben a nyelvhasználat és a diákok önszerveződésének kérdése is társul.

Az elemzésben a legfontosabb szempont a szerkesztők és szerzők céljainak és érvelési technikájuknak a bemutatása: hogyan törekednek egymásba fonódó pedagógiai, vallási és nemzeti nézeteik elfogadtatására, a károsnak vélt nézetek elutasítására.

Előadó: Thoma László Róbert

Beosztás: egyetemi adjunktus

Kar: Hittudományi Kar

Az identitás fejlődésének modelljei a bibliai narratíva tükrében

Az identitás fejlődésének, kialakulásának és megszilárdulásának folyamata többféle modellt dolgoztak már ki az elmúlt évtizedekben a témával foglalkozók. Mára már szövevényes magának az identitás szónak a tudományos meghatározása is, miközben a kifejezés a köznyelv része lett. Előadásomban három egymástól eltérő, az identitás fejlődését leíró modellt fogok ismertetni: a modern, a posztmodern és a metamodern megközelítés identitásképződésre vonatkozó modelljeit. Különösen izgalmas, hogy napjainkban a kulturális valóságunkban mindhárom modell szerint szerveződnek emberek, közösségek identitásai: az egymás mellett élő generációk, társadalmi csoportok talán emiatt is értik meg egymást oly nehezen. Azt fogom vizsgálni, hogy a bibliai narratíva, a „Nagy Történet” modellje alapján hogyan kínál utat a különféle identitásképződési út szerint fejlődő emberek számára az evangélium megragadására, a Krisztushoz való kapcsolódásra, az Isten népéhez tartozásra. Külön figyelmet szentelek annak is, hogy a nemzeti identitás milyen szerepet játszik az egyes identitásképző modellekben és hogyan lehet erre hatással a bibliai narratíva.

Előadó: Pálmai Judit

Beosztás: egyetemi docens

Kar: Gazdaságtudományi, Egészségtudományi és Szociális Kar

„Ha a föld Isten kalapja, hazánk a bokréta rajta!”

Ideológiai nevelés a két világháború közti katolikus tankönyvekben

A tankönyvek által közvetített képek, szövegek és ismeretek a korszak társadalmi értékeinek, normáinak, hagyományainak hiteles lenyomatai. Jelen dolgozat azt mutatja be, hogy a két világháború közötti katolikus tankönyvek milyen eszközökkel vettek részt a kor gyermekeinek ideológiai nevelésében.

Módszer: A kutatás során nyolc alsó tagozatos katolikus olvasókönyv lett elemezve a dokumentum- és tartalomelemzés komplex módszerével, így kvalitatív és kvantitatív adatokkal is bizonyíthatók a kutatás hipotézisei. A tankönyvekben a kutatás elemzésének egységei a szavak és a képek voltak.

Eredmények: Összegésében elmondható, hogy a vizsgált tankönyvek határozott ideológiai értékeket, normákat, hagyományokat közvetítettek a kor gyermekei számára a dokumentumokon keresztül. Gyakran jelenik meg képeken vagy történetekben a haza- és nemzetszeretet, az elcsatolt területek miatt érzett veszteség, valamint a haza jelképeinek tisztelete. Ezenkívül a tankönyvek gyakran népszerűsítik a katonaéletet, a csatában elesett halott hősök, a hadirokkantak tiszteletét, valamint a történetek felhívják az olvasókat a hadi árvákról való gondoskodásra is. A családon belül ugyan mindkét szülő feladata a gyermek ideológiai nevelése, ilyen szerepkörben mégis az édesapa jelenik meg gyakrabban mind a képeken, mind a szövegekben.

Előadó: Tóth Sára

Beosztás: egyetemi docens

Kar: Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar

Kell-e félnünk a „spiritualitástól”? A felekezeti identitások átjárhatóságáról a 21. században

A 21. századi vallásosság egyik legszembeesőbb jellegzetessége a szervezett, intézményes vallással, azaz a keresztény egyházakkal szembeni bizalmatlanság. Ezzel függ szorosan össze az immár közismert megkülönböztetés az intézményekhez nem kötődő, azokat gyakran elutasító „spiritualitás” és a hagyományos egyházi „vallásosság” között. *I'm spiritual, but not religious*: már-már szlogenné vált. Míg európai keresztény egyházak, kivált a hagyományos történelmi felekezetek létszáma folyamatosan csökken, a spiritualitás iránti érdeklődés növekszik. Ez a helyzet a korábbinál alaposabb önreflexiót kíván, az egyházas kereszténység helyzetének elmélyült vizsgálatát, keresztény identitásunk újragondolását teszi szükségessé. Előadásomban Charles Taylor, Robert Wuthnow, Robert Bellah és más szerzők alapján a felekezeti és vallási identitások határait, határállításait és határainak átjárhatóságát tárgyalom, különös tekintettel a történelmi protestáns identitásra. Számba veszem, hogy a negatívumok mellett milyen pozitívumai lehetnek a rugalmas, átjárható határoknak vallásos és vallástalan, felekezet és felekezet, sőt, akár különböző vallások között is, majd arra teszek javaslatot (Seligman et al. alapján), hogy a dogmatikus, hitvallásos, „fejnehéz” megközelítést jól kiegyensúlyozhatja a rítus, művészet és játék hármasságának bevonása közösségi és egyéni lelkeségünkbe. Utóbbi Visky András *Kitelepítés* és Marilynne Robinson *Gilead* című regényéből vett példákkal illusztrálom.

Előadó: Rigó Róbert

Beosztás: tudományos főmunkatárs

Kar: Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar

A társadalmi felelősségvállalás erősítésének hagyományai a református nevelésben. A Soli Deo Gloria Református Diákmozgalom kecskeméti gyakorlata 1948 előtt

A társadalmi tőke, a bizalom, a társadalmi felelősségvállalás és a szolidaritás csökkenő mértéke a modern társadalmak egyik alapvető problémája, ami a szociológiai felmérések szerint hazánkban fokozottan megfigyelhető. A Horthy-korszakban a református egyház komoly erőfeszítéseket tett a hátrányos helyzetű társadalmi csoportok felzárkóztatása érdekében, a középfokú oktatásban a diákok társadalmi felelősségvállalásra nevelésére. Ezt a gyakorlatot igyekszem bemutatni a kecskeméti református gimnáziumban működő Soli Deo Gloria Református Diákmozgalom tevékenységén és a helyi tanítónőképzőben folyó hasonló tevékenységek ismertetésével. Ezek a helyi példák nem egyediek, ugyanis ezek a tevékenységek hasonlóan működtek az ország más református gimnáziumaiban, tanítóképzőiben is, a lokális igényekhez igazodóan. A megváltozott körülmények mellett is, úgy vélem, hogy érdemes megismerni egyházunk ezen irányú törekvéseit, hagyományait és korszerű módon, de hasonló szellemiséggel tenni a szűk környezetünk diakóniai alapon történő segítése érdekében.

Előadó: Alpár Vera Noémi

Beosztás: egyetemi docens

Kar: Gazdaságtudomány, Egészségtudományi és Szociális Kar

Innováció és nemzeti identitás: motorok a gazdasági növekedésben

*„A tudományos emberfő mennyisége a nemzet igazi hatalma.”
Széchenyi István (1791-1860): *Hitel**

Az innováció és a nemzeti identitás komplex kölcsönhatásban vannak egymással, és együttesen formálják a gazdasági struktúrát. A konferencia-előadás (és az azt követő cikk is) a folytonosság és változás témakörében vizsgálja, hogyan alakítja és hajtja előre az innováció és a nemzeti identitás együttese a gazdasági növekedést; célja bemutatni, hogyan kapcsolódnak ezek a tényezők, és milyen szerepet játszanak a társadalmi fejlődésben a múlttól napjainkig.

Az előadó évek óta kutatja a hasonló gazdaságpszichológiai hatásokat és részletesen kifejti, hogyan befolyásolja az erős nemzeti identitás az innovációt, és hogyan inspirálja az innováció a nemzet gazdasági teljesítményét. A mottó által is vezérelve hangsúlyozzuk, hogy a tudományos fejlődés milyen mértékben határozza meg a nemzet erejét, alapvetően formálja annak gazdasági jövőjét, továbbá az oktatási rendszer minősége és a lakosság képzettségi, műveltségi szintje kiemelkedő fontosságú tényezők a nemzetgazdaság sikerében. Az erős nemzeti identitás mellett a magas színvonalú oktatás és a jól képzett humán erőforrások jelentős mértékben hozzájárulhatnak a gazdasági prosperitáshoz.